

6-7 YOSHLI BOLALARDA TABIAT VA ILM FAN MARKAZLARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKILLANTIRISH.

TerDPI kata o'qituvchi

Xolboyeva Gulnora Ulashovna

TerDPI talabalari

Jangirova Farangiz Abdimurodovna

Qurbonova Shaxlo Faxriddin qizi

АННОТАЦИЯ: Mazkur maqolada 6-7 yoshli bolalarni tabiat bilan tanishtirish hamda ularda ekologik madaniyatni shakillantirishda tabiat va ilm-fan markazlarida tashkil etiladigan oddiy tajribalarni tashkil etish yo'llari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Tabiat, ilm- fan, markazlar, kuzatish, predmet, yovvoyi, jonsiz, o'simliklar, hayvon, tarbiyachi

АННОТАЦИЯ: В данной статье рассказывается о способах приобщения детей 6-7 лет к природе и организации несложных экспериментов в природных и научных центрах для формирования у них экологической культуры.

Ключевые слова: природа, наука, центры, наблюдение, предмет, дикий, неодушевленный, растения, животное, воспитатель

SHAPING ECOLOGICAL CULTURE IN NATURE AND SCIENCE CENTERS IN CHILDREN 6-7 YEARS OLD

Senior lecturer at Termez State Pedagogical Institute

Xolboyeva Gulnora Ulashovna

Student of Termez State Pedagogical Institute

Jangirova Farangiz Abdimurodovna

Qurbonova Shaxlo Faxriddin qizi

ANNOTATION : This article talks about ways to introduce children 6-7 years old to nature and organize simple experiments in natural and scientific centers to develop an ecological culture in them.

Keywords: nature, science, centers, observation, object, wild, inanimate, plants, animal, educator

Tajriba- maxsus tashkil etilgan sharoitda kuzatishdir. Bolalar predmet va hodisalar o'rtasidagi aloqa hamda munosabatlarning sabablarini aniqlash uchun oddiy tajribalardan foydalaniladi. Tabiat va ilm fan markazlarida oddiy tajribalarni tashkil etish. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishning amaliy metodi bolalar hayotida muhim o'rin tutadi. Ta'limning amaliy metodi tarbiyachiga bolalarning turli-tuman amaliy faoliyatlarini tashkil etish, yangi bilim, ko'nikma va malakalarni egallab olishiga yordam beradi. Ta'limning amaliy metodlari orqali bolalar narsa buyumlarning o'ziga tanish bo'lmagan xususiyatlarini bilib oladilar. Amaliy metodni quyidagi turlarga ajratish

mumkin. Bolalar predmet va hodisalar o'rtasidagi aloqa hamda munosabatlarining sabablarini aniqlashlari uchun oddiy tajribalardan foydalaniladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida Tabiat va ilm –fan markazlarida turli xil tajribalar tashkil etiladi va bu tajribalarga tarbiyachi rahbarlik qiladi. Tajriba maxsus tashkil etilgan sharoitda o'tkaziladigan kuzatishdir.

Tajribalardan o'yin, mehnat yoki maxsus mashg'ulotlar jarayonida paydo bo'lgan bilim vazifalarni hal qilish usuli sifatida foydalaniladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan siz "yovvoyi va jonsiz tabiatning turli xil ob'ektlari bilan oddiy tajribalar o'tkazishingiz mumkin. Maxsus tashkil etilgan eksperimental vaziyatlar, oddiy kuzatishlardan farqli o'laroq, o'simliklar, hayvonlarning individual xususiyatlarini, tomonlarini, xususiyatlarini, ularning hayotiy faoliyatini yanada aniqroq ko'rish imkonini beradi. Tajribalar orqali siz ularning atrof-muhit bilan aloqasini aniq ko'rsata olasiz. Tajribalar bolalarni taqqoslash, solishtirishga undaydi, shuning uchun ularda kuzatish, idrok va fikrlash rivojlanadi.

Tajriba shartining muhokamasi tarbiyachi rahbarligi ostida o'tadi. Tajribaning hamma shartlari tenglashtirilishi va faqat ulardan bittasi tajribaning natijasiga ta'sir etadigani alohida ajratilishi, bolalarga kursatilish hamda ular tomonidan tushunilishi lozim. Uzoq, muddatli qiyoslanadigan kuzatishda natijalar kechiktirilganligi tufayli tajribaning ayrim alohida xarakterli bosqichlari rasmiy jadvallarda qayt qilish lozim.

Tajribalarni tashkil etishda bir qator talablar qo'yiladi. Bolalarda oddiy izlanuvchanlik qobiliyatini oshirish ularning tabiat bilan tanishishidagi mustaqilligini, fikr doirasini oshiradi va aktiv bo'lishni ta'minlaydi. Bunday qobiliyat bolalarda tabiat hodisalarini tushunishga, uning sodir bo'lish sabablarini bilishga imkon beradi. Bolalarda izlanuvchanlik qobiliyatini hosil qilish ma'lum sistema asosida amalga oshiriladi. U bolalarni tabiatda bo'ladigan voqea-hodisalarni kurish, tahlil qilish asosida turli faoliyatlari davridan

boshlanadi. SHundan keyin bolalarda fikrlash qobiliyati shakllanadi, turli muammolar paydo bo‘ladi. Bolalar buni fikr

qilib, tabiatda sodir bo‘ladigan o‘zgarishlar, uning sabablari va bir-biri bilan bogliq ekanligini echishga ntildilar. Ular ko‘rib, kuzatib, u yoki bu voqeyani sodir bo‘lish sabablari xulosalar chiqaradilar. Izlanuvchanlik qobiliyatini oshirishning navbatdagi yo‘li bolalar chiqargan taxminiy xulosalarni to‘g‘ri muhokama qilish va uni tekshirish usullarini tanlashdan iborat. Shuni aytish kerakki, izlanuvchanlik qobiliyatini oshirishni o‘rganishda xulosalarni tekshirish katta rol o‘ynaydi.

Fan va tabiat markazi "Toshning xususiyatlari" Maqsad: toshlarning xususiyatlarini, tashqi ko‘rinishining xususiyatlarini, tabiatdagi va inson hayotidagi toshlarning afzalliklarini o‘rganish. Jihozlar va materiallar: qum, suv, qum, gil, tosh, qum havzasi, ishchi taxtasi. Faoliyatni olib borilishi: 1. Bolalar materiallar markazini o‘rganadilar 2. Tajribalarning namunalarini sxema bo‘yicha o‘rganing 3. Tabiiy ilmiy va ijodiy vazifalarni bolalar bajarishi. 4. Bolalar topilmalari **1-tajriba.** Rang va shaklni aniqlash. Bolalar toshlar (kulrang, jigarrang, oq, qizil, ko‘k va boshqalar) qanday rangdagi kuzatuvlarini baham ko‘radi. Xulosa: toshlar rang va shakli bo‘yicha farq qiladi (tarbiyachi nishon belgisi va diagramani ko‘rsatadi)

2-tajriba.tarbiyachi: «Hammasi bir xil bo‘lgan toshlarmi?» - deb so‘raydi. Eng katta toshni toping va ko‘rsating, eng kichik, o‘rta. Toshning kattaligi haqida kim xulosa chiqaradi? Marokalar bilan sirli o‘yin. Xulosa: toshlar turli darajada bo‘ladi. Keyingi tajriba uchun juda nozik barmoqlar kerak.

3-tajriba. Yerning tabiatini aniqlash. Endi har bir toshni silkitib turamiz. Toshning yuzasi bir xil yoki farqli? Qaysi biri? (Bolalar sheriklari kashfiyotlari). Tarbiyachi bolalarga eng og‘ir toshni va eng qo‘pollarini ko‘rsatishni so‘raydi. Xulosa: tosh silliq va qo‘pol bo‘lishi mumkin.

4-tajriba. Toshlarini magnit oynada tekshirish. Toshning yuzasini yaxshiroq ko'rish uchun lupani ishlatamiz. (Bolalar o'zlarining toshlariga qarashadi). Tarbiyachi: bolalar siz qiziqarli nimani ko'rdingiz? (chuqurlar, yo'laklar, rasmlar, gullar, naqshlar va h.k.). Barakalla, bolalar juda e'tiborlisiz. Bolalar, sizni bir daqiqaga tarozi bo'lishga taklif etaman. Tarozi bilan nima qilishadi. Ha, to'g'ri tarozida og'irlik o'lchanadi.

5-tajriba. Og'irlik ta'rifi. Bolalar o'z qo'llaridagi toshlarni eng og'iri va engilini ajratadilar. Xulosa: toshlar og'irligiga qarab turli xil bo'ladi: engil, og'ir. Bolalar, endi kaftlarni stolga qo'yib, tezda yonoqlarga qo'yinglar. Stol qanday, yonoqlarchi? Biz terimiz orqali haroratni tezda aniqlashimiz mumkin.

6-tajriba. Haroratni aniqlash. Endi biz juda qiziq, juda murakkab tajribaga o'tkazamiz. Toshlar orasida siz eng issiq va sovuq toshlarni topishingiz kerak. Bolalar, qanday qilib va nima qilasiz? (Bolalar narsalarni qilish yo'llarini taklif qilishadi, ular tajribani boshdan kechiradilar.) Ustoz sizni issiq va sovuq toshni ko'rsatishingizni va sovuq toshni isitishingizni taklif qiladi.) Nafas olish gimnastikasi. Bolalar barcha toshlarni olib, qo'llarining kaftiga qo'yadilar, burunlarda nafas oladilar, og'zidan nafas oladilar, lablar trubka shaklida (3 marta). Xulosa: toshlar issiq va sovuq bo'lishi mumkin. Tarbiyachi: "Kani, bolalar, aytingchi toshni suvga salsak nima buladi?" deb so'raydi. (Bolalar javobi.) Nima uchun shunday deb o'ylaysiz? (Bolalarning argumentlari.) Va haqiqatni bilish uchun nima qilish kerak- haqiqat? (Bolalar takliflari).

7-tajriba. Bolalar bankaga suv solib unga bir toshni ehtiyotkorlik bilan joylashtiradilar. Uni kuzatishadi. Tajriba natijasida toshning rangi o'zgaradi, tosh atrofida doirachalar xosil bo'ladi, yaltiroq holatga keladi. Qo'shimcha qism: Tajriba natijalarini baham ko'ring. Tarbiyachi qo'shimcha hodisalarga e'tiborni qaratadi - suvlar atrofida aylanib yurgan, toshning rangi o'zgargan, yanada yorqinroq bo'ldi. Xulosa: toshlar suvda cho'kib ketadi, chunki ular og'ir va zich. (Bolalar toshni olib, qog'oz sochiq bilan artadilar.) Mis tog'ining bekasi bolalarga bir kataklardan iborat bo'lgan quti sovg'a qiladi va o'z guruhlarida toshlar to'plamini yaratishni so'raydi. Qo'shimcha qism: bolalarni o'z guruhida

toshlar to'plamini yaratishga taklif qiling. E'tiborga molik jihatlar: 1. Hayot va ilmni bir biriga bog'lash qobiliyati; 2. Diqqat, fikrlash va nutqni rivojlantirish; 3. Hayot xavfsizligi Fan va tabiat markazi Qumda magnit Maqsad: magnit tushunchasini bilish asosida magnit xususiyatlari va magnit bilan bog'liq bo'lgan fizika qonuni haqida elementar tushunchalarni bilishi. Magnit bilan bog'liq elementar tajribalarni o'tkazishi mumkin. Jihoz va materiallar: turli formadagi magnit, quruq qum to'ldirilgan idishlar, rasm namunalari. Faoliyatning borishi: 1. Bolalar magnit bilan turli tajribalar ko'rsatishadi. 2."Qumli manzaralar" videosini ko'rish. Qumli stol ustida magnitlar yordamida rasm chizish (qumga stolning tagidan magnit bilan boshqarish mumkin bo'lgan predmet qo'yiladi); 4. Bolalar bir-birlariga bajargan ishlarini ko'rsatishadi. Qo'shimcha qism: tarbiyachibolalarga o'z ijod namunalarini turli Qo'shimcha qism predmetlar bilan bezatishlari mumkinligini taklif etishi mumkin. E'tiborga molik jihati: texnika xavfsizligi qoidalariga rioya etishi; hayot, san'at va ilmni bir-biri bilan bog'lash; fikrlashni, nutqni, tasavvurni va mayda motorikani rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yusupova P.A. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik tarbiya berish. T.: O'qituvchi. 1995.
2. Sh.A.Sodiqova, M.A.Rasulxojayeva bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasi. T.: Fan va texnologiya 2013.
3. Djabborova X.D. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta'lim –tarbiya berishning o'ziga xosligi. T.: O'qituvchi. 2000.
4. CONTENTS AND INDICATORS OF PRESCHOOL PREPARATION OF CHILDREN. GU Kholboyeva - YOUTH, SCIENCE, EDUCATION: TOPICAL ISSUES, 2023
5. REQUIREMENTS FOR TEACHERS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS. GU Kholboyeva, L Umurova - "TRENDS OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE", 2023
6. COMPLEX PREPARATION OF THE CHILDREN OF THE SCHOOL PREPARATION GROUP FOR SCHOOL EDUCATION AS A SOCIAL-PEDAGOGICAL PROBLEM GU Kholboyeva - World of Scientific news in Science, 2024
7. Maktabga tayyorlov guruhi bolalarining maktab ta'limiga tayyorgarligini baholash mexanizmlarini takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari Г Холбоева. Общество и инновации 3 (4/S), 455-459